

Volgordevariatie in drieledige werkwoordclusters.

Ik weet dat hij is gaan zwemmen.

Bacheloreindwerkstuk Taalwetenschap
Universiteit Utrecht
Blok 4 - 2016-2017
Datum: vrijdag 7 juli 2017
Begeleider en 1^e lezer: Lotte Hendriks (Meertens Instituut)
2^e lezer: Martin Everaert
Auteur: Jan Hop
Studentnummer: 9652892

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1.	Taalvariatie in het Nederlands	3
1.2.	Uitkomsten eerdere onderzoeken naar woordvolgordevariatie	4
1.3.	Doel en verwachte resultaten van deze scriptie	5
2.	Theoretisch kader	6
2.1.	Werkwoordclusters.....	6
2.2.	Notatie van de werkwoorden in een cluster	6
2.3.	Soorten werkwoordclusters	7
2.4.	(On)mogelijke volgordes in drieledige werkwoordclusters: empirische bevindingen	7
2.5.	(On)mogelijke volgordes in drieledige werkwoordclusters: theoretische opties	9
3.	Methode	10
3.1.	Vorm van deze scriptie.....	10
3.2.	Verantwoording online survey.....	10
3.3.	Relatie methode, theoretisch kader en vraagstelling.....	10
3.4.	Verschillen met het onderzoek van Hendriks (2017) en Sand deel II (2010).....	11
3.5.	Keuze van de literatuur	11
3.6.	Type survey	11
3.7.	Analyse en interpretatie van de resultaten.....	11
3.7.1.	<i>Grafieken en tabellen uit SurveyMonkey</i>	11
3.7.3.	<i>Distributie combinaties rangschikkingen</i>	12
4.	Resultaten van de survey	13
4.1.	Respondenten	13
4.2.	Resultaten opdracht 1.....	13
4.3.	Resultaten opdracht 2.....	15
4.4.	Distributie van de rangschikkingscombinaties per respondent.....	15
4.5.	Gemiddelde waardering per provincie.....	17
4.6.	Interpretatie van de resultaten	18
5.	Slot.....	19
5.1.	Conclusie	19
5.2.	Discussie	19
6.	Literatuurlijst	22
7.	Bijlagen	23
7.1.	Dataverzameling	23
7.2.	Tekst uitnodiging	23
7.3.	Inhoud Survey	24
7.4.	Instellingen survey	26
7.5.	Distributietabel en statistieken opdracht 1.....	26
7.6.	Distributietabel en statistieken opdracht 2.....	27
7.7.	Distributiefrafiek opdracht 1	28
7.8.	Distributiefrafiek opdracht 2	28

1. Inleiding

1.1. Taalvariatie in het Nederlands

Variatie in taal komt over de hele wereld voor, in meerdere en mindere mate. Zowel diachronisch als geografisch. In Nederland is dit ook het geval. Verschillende linguïstische en non-linguïstische factoren spelen hierbij een rol. Voor veel niet moedertaalsprekers is de mate van deze variatie verrassend vanwege het ontbreken van geografische barrières zoals bergketens en andere moeilijk doordringbare gebieden. Variatie op de standaardtaal vinden we in het lexicon, in de morfologie, de uitspraak maar ook in de woordvolgorde.

In de standaardtaal van Nederland zijn werkwoorden ook onderhevig aan woordvolgordevariatie. In de Nederlandse hoofdzin zijn er drie posities voor het werkwoord. Het werkwoord komt op de eerste positie in gesloten vragen, imperatieven en de voorwaardelijke wijs (conditionals), op de tweede plaats bij declaratieve hoofdzinnen en vraagwoordvragen. Niet finiete werkwoorden zoals infinitieven en participia komen op de laatste positie. In deze gevallen is de positie niet optioneel, maar verplicht (Barbiers et. al 2010).

Als we naar Nederlandse bijzinnen met twee werkwoorden kijken, zien we al gauw dat in die zinnen variatie mogelijk is wat betreft de positie van de werkwoorden. Een bekend voorbeeld van (relatief) vrije variatie is de positie van het hulpwerkwoord en het participium in een zin als:

- (1) a. Ik ben blij dat ik een nieuwe fiets heb gekocht.
- b. Ik ben blij dat ik een nieuwe fiets gekocht heb.

Ook zien we in bijzinnen met een finiet modaal werkwoord en een infinitief volgordevariatie:

- (2) a. Ik twijfel of ik een nieuwe fiets moet kopen.
- b. Ik twijfel of ik een nieuwe fiets kopen moet.

Beide volgordes zijn grammaticaal, hoewel moedertaalsprekers van het Nederlands een voorkeur voor een van de twee zinnen kunnen hebben. Bij de zinnen 2a en 2b lijkt er een sterke voorkeur voor de volgorde modaal - participium (1-2) te bestaan. Bij de zinnen 1a en 1b lijkt de keuze vrijer. Niet alleen onder taalwetenschappers is deze relatief vrije variatie bekend als de rode en groene volgorde. Zinnen 1a en 2a worden de rode volgorde genoemd en de zinnen 1b en 2b de groene volgorde. Naar dit specifieke geval van volgordevariatie is veel onderzoek gedaan en hieruit blijkt dat er zowel linguïstische als non-linguïstische factoren een rol spelen in de voorkeur voor een van de twee volgordes.

Als we kijken naar bijzinnen met drie werkwoorden zien we eveneens variatie. Bij de bovengenoemde voorbeeldzinnen zijn er twee logisch mogelijke werkwoordvolgordes die

beide voorkomen. In een drieledig werkwoordcluster zijn er al zes logisch mogelijke volgordes. Of al deze volgordes ook voorkomen, hangt onder meer af van de soort werkwoorden. De volgende bijzinnen met drie werkwoorden komen in het Nederlands voor:

- (3) a. Hij zei dat hij wil kunnen studeren.
- b. Hij zei dat hij morgen moet hebben gestudeerd.
- c. Hij zei dat hij is gaan studeren.
- d. Hij zei dat hij heeft moeten studeren.

Deze zinnen hebben allemaal de standaardvolgorde met het finiete werkwoord op de eerste positie gevolgd door een hulpwerkwoord en op de laatste positie het zelfstandig werkwoord. In tegenstelling tot de voorbeeldzinnen (1) en (2) zijn niet alle logisch mogelijke werkwoordvolgordevarianten mogelijk in de standaardtaal.

1.2. Uitkomsten eerdere onderzoeken naar woordvolgordevariatie

Het Meertens Instituut heeft veel onderzoek gedaan naar taalvariatie binnen het Nederlandse taalgebied. Een groot project is de Syntactische atlas van de Nederlandse dialecten (SAND) (Barbiers et. al 2005). Na een voorbereidende schriftelijke en per post uitgevoerde fase van het onderzoek is een groot aantal veldwerkers tussen 2000 en 2004 het land ingegaan om syntactische variatie onder sprekers van Nederlandse dialecten te onderzoeken en letterlijk in kaart te brengen. In 2005 verscheen het eerste deel en in 2008 het tweede deel. Deel 2 richt zich op variatie in zinsbouw, waaronder werkwoordvolgordevariatie. In deze atlas is te zien in welke gebieden welke varianten voorkomen en laat zien dat de volgordevariatie groot is.

Een recent onderzoek van het Meertens Instituut dat later dit jaar gepubliceerd zal worden (Hendriks, 2017), richt zich op een samengestelde zin met drie werkwoorden in de bijzin. Het onderzoek werd gedaan met een online survey waarin respondenten werd gevraagd de zes logische werkwoordvolgordes van deze bijzin te rangschikken op aanvaardbaarheid. Uit dit onderzoek blijkt dat moedertaalsprekers van het Nederlands in Nederland en Vlaanderen onbewuste kennis hebben van mogelijke volgordes van drieledige werkwoordclusters in bijzinnen, terwijl ze daar geen taalkundige kennis over hebben en ze die volgordes ook niet zelf gebruiken. Dit spreekt tot de verbeelding omdat niet meteen duidelijk is waarom zij deze kennis hebben. De verklaring kan liggen in taalcontact met varianten van het Nederlands waarin deze volgordes wel voorkomen. Uit de resultaten blijkt echter geen verband tussen de regio's van de respondenten, het voorkomen van bepaalde volgordes in dialecten in de omgeving en de rangschikking wat betreft aanvaardbaarheid te zijn. Dit zou men wellicht wel verwachten omdat respondenten uit die regio's meer blootgesteld aan die volgordes zijn en daardoor een voorkeur voor de lokaal voorkomende variant zouden kunnen hebben. Hierdoor lijkt een andere verklaring plausibeler, namelijk dat het onbewuste taalsysteem van sprekers van het Nederlands bepaalde volgordes uitsluit en andere mogelijk maakt en de respondenten op basis hiervan rangschikken. De participanten zouden dan de zinnen die ze

zelf gebruiken het hoogst rangschikken, gevolgd door zinnen die volgens hun taalsysteem niet ongrammaticaal zijn (maar wel mogelijk) en als laagst de zinnen die volgens het taalsysteem ongrammaticaal zijn.

In het onderzoek van het Meertens Instituut (Hendriks 2017) werd de zin *Jan weet dat hij voor drie uur de wagen moet hebben gemaakt* getest. Uit de resultaten bleek dat de twee volgordes die in SAND Deel II, kaart 17b, niet zijn gevonden, als laagst werden gerangschikt. De reden waarom de twee volgordes niet voorkomen lijkt te liggen in het feit dat het taalsysteem uitsluit dat het middelste werkwoord 'hebben' op de eerste plaats kan komen. In deze scriptie is werkwoordvolgorde in een specifiek type werkwoordcluster onderzocht. Het zou inzichten kunnen verschaffen in de voorkeur van moedertaalsprekers voor werkwoordvolgordes in de zin *Ik weet dat hij is gaan zwemmen*.

Het verschil tussen het onderzoek van het Meertens Instituut en het onderzoek dat in dit verslag beschreven wordt, ligt in het type werkwoorden van het werkwoordclusters. De bijzin in *Hij weet dat hij voor drie uur de wagen moet hebben gemaakt* heeft drie werkwoorden, waarbij *moet* een finiet modaal werkwoord is, *hebben* een hulpwerkwoord en *gemaakt* het zelfstandige of thematische werkwoord. De bijzin in *Ik weet dat hij is gaan zwemmen* heeft een andere combinatie werkwoorden. Het finiete werkwoord *is* is een hulpwerkwoord van tijd, het werkwoord *gaan* een aspectueel werkwoord en *zwemmen* het thematische of zelfstandige werkwoord. In SAND Deel II is te zien waar de verschillende volgordes van zowel *Jan weet dat hij voor drie uur de wagen moet hebben gemaakt* als *Ik weet dat hij is gaan zwemmen* voorkomen. Wat opvalt op kaart 18a van SAND Deel II is dat er twee van de gevonden varianten variatie vertonen in de vorm van het werkwoord *gaan*. Er komt een vorm mét en een vorm zonder het *Infinitivus Pro Participio* effect (IPP)¹ voor. Het is echter niet duidelijk in welke verhouding en of sprekers beide vormen van *gaan* gebruiken. Om meer inzicht te krijgen in de voorkeur van moedertaalsprekers van het Nederlands voor de infinitief (*gaan*) of het participium (*gegaan*) zijn in deze scriptie twee opdrachten voorgelegd aan moedertaalsprekers met de opdracht deze te rangschikken op aanvaardbaarheid. Een set bestaat uit zinnen met alleen *gaan*, de andere set bevat twee varianten met *gegaan* in plaats van *gaan*.

1.3. Doel en verwachte resultaten van deze scriptie

Het doel van deze scriptie is antwoord te krijgen op de vraag of de voorkeur van moedertaalsprekers van het Nederlands voor de verschillende logisch mogelijk volgordes in drievoudige werkwoordclusters, voortvloeit uit de beperkingen die het taalsysteem op de mate van variatie oplegt. Als dit het geval is, wordt een hoge mate van consensus in de rangschikkingen verwacht, worden de volgordes die door het taalsysteem zijn uitgesloten het laagst gerangschikt en heeft de provincie waarin de respondenten wonen geen overduidelijke invloed op de resultaten.

¹ Zie paragraaf 2.2

2. Theoretisch kader

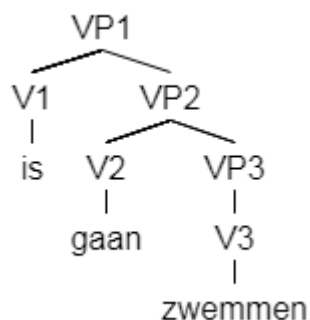
2.1. Werkwoordclusters

Om een beter inzicht te krijgen in de volgordevariatie in zinnen met meerdere werkwoorden naast elkaar is het belangrijk om eerst te bekijken wat werkwoordclusters precies zijn. In paragraaf 1.1.2 van het commentaar van SAND Deel II kunnen we een korte definitie² vinden die vrij vertaald in het Nederlands als volgt luidt. De hierboven vermelde zinnen (1-3) bestaan uit meerdere werkwoorden, waaronder hulpwerkwoorden (AUX) en het zijn werkwoordclusters omdat ze zich als een eenheid gedragen in veel varianten van het Nederlands. In deze varianten kunnen deze werkwoordclusters niet door constituenten zoals objecten, bijwoorden et cetera worden onderbroken. Belangrijk is dat deze clusters zich niet beperken tot kale infinitieven (infinitieven zonder *te*) en participia (Barbiers et. al 2010).

2.2. Notatie van de werkwoorden in een cluster

Om de volgorde van een werkwoordcluster duidelijk en los van de inhoud van de zin te kunnen beschrijven wordt in dit verslag gebruik gemaakt van nummers die de hiërarchie van de werkwoorden aangeven. Het is gebruikelijk in onderzoek naar werkwoordclusters om het werkwoord dat het hoogst in de hiërarchie staat, nummer 1 te geven, naar het voorbeeld van Wurmbrand (2006: p.1) en SAND (2005:commentary par 1.1.2). Broekhuis & Corver (2015) doen dit echter precies andersom. Met het hoogst in de hiërarchie wordt bedoeld dat het werkwoord zich het hoogst in de boomstructuur bevindt (zie figuur 1). Dit werkwoord selecteert het werkwoord dat een positie lager in de hiërarchie staat. In de voorbeeldzinnen (1-3) komt de hiërarchische structuur overeen met de lineaire structuur, maar zoals we verderop in dit verslag zullen zien is dit in de standaardtaal wel de meest gebruikelijke volgorde, maar zeker niet de enige.

Figuur 1. Hiërarchische structuur van het werkwoordcluster in zin (3-c) *is gaan zwemmen*

Naast de hiërarchische en lineaire volgorde is het ook belangrijk om de verschillende typen werkwoorden te voorzien van een label dat informatie geeft over het type. Allereerst moeten we onderscheid maken tussen hulpwerkwoorden van tijd (AUX), hulpwerkwoorden van

² Deze definitie is gebaseerd op Evers, A. (1975). *The transformational cycle in Dutch and German* (No. 64). Indiana University Linguistics Club.

modaliteit (MOD), infinitieven (INF), finiete werkwoorden (FIN) en participia (PAR). Daarnaast zijn er nog twee bijzondere categorieën. De eerste is (IPP), wat voor het Infinitivus Pro Participio staat. Het IPP-effect is het fenomeen dat een werkwoord dat door een AUX wordt geselecteerd geen verwachte participiumvorm (PAR) aanneemt, maar een infinitief (INF) (Barbiers et. al 2010: par 1.1.3). Een voorbeeld hiervan kunnen we zien in de zin *dat hij is gaan zwemmen*. Hier zou je *gegaan* (PAR) in plaats van *gaan* (INF) verwachten, zoals we in zin *dat hij is gegaan* wel zien. Een bijzonder type hulpwerkwoord is het zogenaamde *aspectual* hulpwerkwoord (ASP). Voorbeelden hiervan zijn de werkwoorden *gaan*, *komen*, *blijven* en onderscheidt zich van andere modale hulpwerkwoorden zoals *moeten*, *kunnen* en *willen*.

2.3. Soorten werkwoordclusters

Als we de voorbeeldzinnen in (3) bekijken kunnen we vier soorten werkwoordclusters onderscheiden. Voor het gemak worden deze zinnen hieronder herhaald en beschreven in hiërarchische en typologisch opzicht.

(3)	a. Hij zei dat hij <i>wil kunnen studeren</i> .	1-2-3	MOD _{fin} -MOD _{inf} -V _{inf}
	b. Hij zei dat hij <i>moet hebben gestudeerd</i> .	1-2-3	MOD _{fin} -AUX _{inf} -V _{par}
	c. Hij zei dat hij <i>is gaan studeren</i> .	1-2-3	AUX _{fin} -ASP _{ipp} -V _{inf}
	d. Hij zei dat hij <i>heeft moeten studeren</i> .	1-2-3	AUX _{fin} -MOD _{ipp} -V _{inf}

In het onderzoek van Hendriks (2017) is de voorkeur van respondenten voor de verschillende volgordes van de zin *Hij weet dat hij voor drie uur de wagen moet hebben gemaakt* onderzocht. Het werkwoordcluster *moet hebben gemaakt* is van het type MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}, zoals we hierboven zien in zin (3-b). Het werkwoordcluster dat in deze scriptie wordt onderzocht betreft het type AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}, zoals in zin (3-c).

2.4. (On)mogelijke volgordes in drieledige werkwoordclusters: empirische bevindingen

Om een inzicht te krijgen in welke clustervolgordes wel en niet worden gerealiseerd en de verklaring waarom, richten we ons op het paper van Barbiers (2005) waarin de mogelijke redenen systematisch op een rijtje worden gezet. Zoals we eerder hebben gelezen over het onderzoek van Hendriks (2017) komen er twee verklaringen voor de variatie in clustervolgorde in aanmerking. De eerste (generatieve) verklaring die Barbiers beargumenteert is dat de variatie en optionaliteit inherente eigenschappen van het taalsysteem zijn. Individuele sprekers en gemeenschappen maken hun keuze uit die mogelijkheden die het taalsysteem biedt, maar nooit buiten deze mogelijkheden. Een alternatieve verklaring is de aanname dat elke spreker maar één volgorde accepteert maar dat hun oordelen over andere volgordes bepaald worden door wat bekend klinkt (i.a.w. wat normaal is in omringende dialecten). Omdat er geen duidelijk verband tussen geografische afstand en bekendheid met andere dialecten bestaat is deze verklaring moeilijk te testen (Barbiers 2005: p.234).

In het SAND-project (Barbiers et. al, 2010) zijn drie type werkwoordclusters getest. Het betrof hier de volgende zinnen:

(4) a. Ik weet dat Jan hard *moet kunnen werken*.

$MOD_{fin}-MOD_{inf}-V_{inf}$

b. Jan weet dat hij voor drie uur de wagen *moet hebben gemaakt*.

$MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}$

c. Ik weet dat hij *is gaan zwemmen*.

$AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$

Voor alle zes logisch mogelijke volgordes (1-2-3, 1-3-2, 2-1-3, 2-3-1, 3-1-2, 3-2-1) werd in de schriftelijke fase van het onderzoek de respondenten per post gevraagd of deze volgordes voorkwamen in hun dialect. In de tweede fase, die mondeling en in persoon werd uitgevoerd, werden de volgordes die volgens minder dan 1,5 % van de respondenten voorkwamen, weggelaten. Deze volgordes zouden ongrammaticaal kunnen zijn, een ander type cluster betreffen of het zou ruis in de data kunnen zijn (Barbiers 2005: p.237).

In deze scriptie richten we ons op de types $MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}$ en $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$. Op basis van de verzamelde resultaten van de schriftelijke en mondelinge fase van het SAND-project zegt Barbiers het volgende:

- De volgorde **1-2-3** is mogelijk en komt veel voor in alle type clusters.
- De volgorde **1-3-2** komt voor het type $MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}$ voor in ongeveer 50% van de locaties. Voor het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$ is deze volgorde zo goed als afwezig (in 0,6% van de locaties). Om deze reden is deze volgorde voor het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$ weggelaten uit de mondelinge fase. Barbiers (2005:p.238) beargumenteert echter dat deze volgorde vermoedelijk onterecht is weggelaten omdat in de mondelinge fase is gebleken dat deze volgorde wel in het type $AUX_{fin}-MOD_{inf}-V_{inf}$ voorkomt. Dat dit een ander type cluster is, lijkt op basis van de uitkomsten van het schriftelijke deel van het SAND-project, de volgordevariatie niet te beïnvloeden. Verder komt de volgorde **1-3-2** in meer dan 1,5% van de locaties voor (2,2%) en vormen de locaties waar deze volgordes voorkomen vormen een cluster (alle locaties bevinden zich rond de voormalige Zuiderzee). Op basis van deze twee criteria concludeert Barbiers voorzichtig dat deze volgorde ook in het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$ mogelijk is.
- De volgorde **2-1-3** is bijna categorisch afwezig bij de drie type clusters. Het is waarschijnlijk dat deze volgorde door het taalsysteem uitgesloten is. De syntactische theorie die hiervoor een verklaring zou moeten geven behandelen we kort in de volgende paragraaf.
- De volgorde **2-1-3** komt in het cluster van het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$ vaak voor en is bijna afwezig voor de andere clustertypes. Er kan volgens Barbiers geconcludeerd worden dat deze volgorde alleen voorkomt als er een perfectief hulpwerkwoord in het cluster aanwezig is en hiërarchisch het hoogste werkwoord in het cluster is. Dit is het geval bij het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$ maar niet bij het type $MOD_{fin}-AUX_{ipp}-V_{par}$. Ook in dit geval zou syntactische theorie een verklaring moeten geven.

- De volgorde **3-1-2** komt vaak voor bij de clustertypes $MOD_{fin}-MOD_{inf}-V_{inf}$ en $MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}$, maar niet bij het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$. Barbiers neemt aan dat deze volgorde niet mogelijk is voor dit type en dit is daarom de derde categorische beperking die een verklaring nodig heeft.
- De volgorde **3-2-1** is mogelijk bij alle type clusters.

Als we de mogelijkheid van clustertypes van het onderzoek van Hendriks (2017) en deze scriptie samenvatten, komen we tot de volgende observatie:

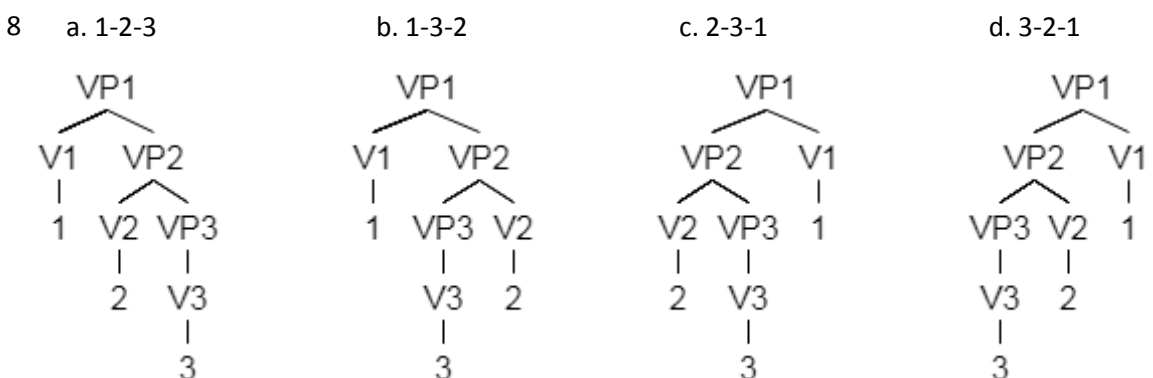
- Voor beide clustertypes zijn de volgordes **1-2-3**, **1-3-2** en **3-2-1** mogelijk.
- Voor beide clustertypes is de volgorde **2-1-3** onmogelijk.
- Voor het clustertype van deze scriptie is de volgorde **3-1-2** onmogelijk.
- Voor het clustertype uit het onderzoek van Hendriks (2017) is de volgorde **2-3-1** onmogelijk.

Nu we de empirische bevindingen hebben besproken, gaan we syntactische theorieën bekijken die de afwezigheid van clustervolgordes bespreken.

2.5. (On)mogelijke volgordes in drieledige werkwoordclusters: theoretische opties

Om een verklaring te geven voor de afwezigheid van sommige clustervolgordes in bepaalde clustertypen evalueert Barbiers een aantal mogelijke theoretische analyses. De meest eenvoudige analyse, waarin woordvolgordevariatie in werkwoordclusters het gevolg zijn van verschillende basisgegenereerde (zonder ‘movement’) maar equivalente structuren, sluit de volgordes 2-1-3 en 3-1-2 uit omdat het onmogelijk is om een boomstructuur te tekenen waarbij de VP die het hoogst in de hiërarchie staat (VP1), VP2 bevat en VP2 VP3 bevat.

Figuur 2. Mogelijke volgordes in de basisgegenereerde benadering

Deze theorie sluit dus het voorkomen van de volgorde 3-1-2 uit, wat niet overeenkomt met de empirische data en daarom is een ‘movement’-analyse vereist om deze volgorde te verklaren (Barbiers 2005:p.246).

De optionele movement-analyse naar links, van de VP, die Barbiers uitgebreid bespreekt, sluit de volgorde 2-1-3 uit, wat overeenkomt met de empirische data uit het SAND-project. Hierdoor krijgt deze analyse de voorkeur. Er rest nu nog een probleem, want de onmogelijke

volgorde voor het clustertype van deze scriptie (3-1-2) wordt met deze analyse niet uitgesloten.

Om dit probleem op te lossen beargumenteert Barbiers (2005) dat VP-movement congruentie vereist tussen de 'attractor' (in dit geval ASP of MOD) en de te bewegen constituent (in dit geval VP). In deze analyse wordt de afwezigheid van de 2-1-3 volgorde in alle types clusters verklaard, alsmede het feit dat alleen het clustertype $AUX_{fin}\text{-}ASP_{ipp}\text{-}V_{inf}$ de volgorde 2-3-1 toestaat en de volgorde 3-1-2 uitsluit. Hiermee beperkt de voorgestelde analyse de mate van variatie (Barbiers 2005:p.254) en kunnen we later in dit verslag de empirische resultaten van deze scriptie vergelijken met de theoretisch verklaarde beperkingen op woordvolgordevariatie.

3. Methode

3.1. Vorm van deze scriptie

Om inzicht te krijgen in de voorkeur van moedertaalsprekers van het Nederlands voor de verschillende logisch mogelijke volgordes in drieledige werkwoordclusters van het type $MOD_{fin}\text{-}AUX_{inf}\text{-}V_{par}$ is in deze scriptie gekozen voor een online survey waarbij respondenten twee sets van zes zinnen aangeboden kregen en deze moesten rangschikken op aanvaardbaarheid. Naast de rangschikopdrachten is de respondenten gevraagd naar hun huidige woonplaats, het aantal woonjaren in die woonplaats en hun leeftijd. De huidige woonplaats is bevroegd om te beoordelen of de huidige woonplaats de voorkeur voor een bepaalde volgorde voorspelt. De andere twee demografische statistieken (woonjaren en leeftijd) zijn in deze scriptie buiten beschouwing gelaten in verband met de beperkte grootte van het verslag en bestede tijd aan het onderzoek.

3.2. Verantwoording online survey

Omdat voor deze scriptie slechts tien weken staat en het bijbehorende onderzoek door één persoon is uitgevoerd, was het niet mogelijk om persoonlijk door het land onderzoek naar de voorkeur voor de volgordes te doen en tegelijkertijd een substantiële hoeveelheid data te verzamelen. Met een online survey is het mogelijk om snel veel respondenten te bereiken. Anders dan in het SAND-project was het in dit onderzoek niet de intentie om een geografisch evenredig verdeelde steekproef over het continuüm van het Nederlandse taalgebied te verkrijgen. Het streven in deze scriptie was om minimaal 100 respondenten te krijgen.

3.3. Relatie methode, theoretisch kader en vraagstelling

In het SAND-project werd respondenten gevraagd of de logisch mogelijk volgordes in hun dialect voorkwamen in drie verschillende clustertypes. De uitkomsten voor de relevante clusters zijn te bekijken op kaart 17a voor het cluster $MOD_{fin}\text{-}AUX_{inf}\text{-}V_{par}$ (Barbiers et. al, 2010:p.17) en op kaart 18a voor het cluster $AUX_{fin}\text{-}ASP_{ipp}\text{-}V_{inf}$ (Barbiers et. al, 2010:p.18). Hendriks (2017) richtte zich op het clustertype $MOD_{fin}\text{-}AUX_{inf}\text{-}V_{par}$ en vroeg de respondenten

zes zinnen met de logisch mogelijk volgordes te rangschikken op aanvaardbaarheid. De rangschikkingstaak heeft een voordeel ten opzichte van een waarderingstaak omdat bij de rangschikking elke zin een unieke waardering krijgt. Op deze manier kan er met meer detail naar de verschillende volgordes worden gekeken.

3.4. Verschillen met het onderzoek van Hendriks (2017) en Sand deel II (2010)

Deze scriptie verschilt van het onderzoek van Hendriks in de volgende aspecten. Niet alleen is het clustertype anders ($AUX_{fin}-ASP_{ipp}-V_{inf}$), er werd één set met zes zinnen met uitsluitend het IPP effect op het aspectuele hulpwerkwoord aangeboden en daarnaast een set waarvan de zinnen met de volgordes 3-1-2 (zwemmen is gegaan) en 3-2-1 (zwemmen gegaan is) zonder het IPP effect. Op kaart 18a van SAND deel II zien we dat de zinnen zonder het IPP uitsluitend in deze volgordes voorkomen. Uit de kaart kunnen we echter niet opmaken of deze zinnen met of zonder het IPP effect voorkomen. In deze scriptie is het mogelijk om te onderzoeken of de aan- of aanwezigheid van het IPP effect in deze volgordes invloed op de rangschikking van deze zinnen door de respondenten heeft.

3.5. Keuze van de literatuur

De gekozen bronnen in de literatuurlijst zijn gekozen op basis van het commentaar bij SAND deel II. Op deze manier was het mogelijk om inzicht te krijgen in het ontwerp van het SAND-project, de empirische resultaten en de (on)mogelijkheid van bepaalde volgordes in specifieke clustertypes op basis van een theoretische verklaring. Het onderzoek van Hendriks (2017) gaf inspiratie om deze scriptie op een ander specifiek clustertype toe te spitsen.

3.6. Type survey

Zoals eerder vermeld, is er voor een rangschikkingstaak gekozen om te voorkomen dat respondenten twee of meer zinnen dezelfde waardering geven. Voor deze scriptie is gekozen voor het platform SurveyMonkey, waarin een rangschikkingstaak standaard tot de mogelijkheden behoort. Om meer dan 100 ingevulde surveys te kunnen bekijken moest een betaald account worden aangeschaft van het type 'Extra'. De survey werd op twee verschillende momenten aangeboden op Facebookpagina's van de onderzoeker zelf en op diverse andere Facebookpagina's. De exacte gegevens hiervan zijn terug te vinden in hoofdstuk 5.

3.7. Analyse en interpretatie van de resultaten

3.7.1. Grafieken en tabellen uit SurveyMonkey

In eerste instantie worden de grafieken uit SurveyMonkey gebruikt om verschillende aspecten van de resultaten te analyseren. Allereerst is eenvoudig te zien hoe de zinnen gemiddeld gerangschikt zijn door de respondenten in beide opdrachten. Met deze informatie kunnen de gemiddelde rangschikkingen vergeleken worden met de resultaten van het onderzoek van Hendriks (2017) en de onmogelijk geachte volgordes zoals beschreven in Barbiers (2005). Daarnaast is het mogelijk om de distributie per clustervolgorde en opdracht in tabellen te bekijken.

In de bijbehorende tabellen is af te lezen welke volgordes door welk percentage van de respondenten welke rangschikking kreeg. Ook zijn er basisstatistieken als gemiddelde rangschikking en standaardafwijking af te lezen.

De hoogst gerangschikte zinnen kregen de unieke waarde 1, de laagst gerangschikte zinnen de waarde 6. Om rangschikking en waardering te onderscheiden heb ik de gemiddelde rangschikkingen omgezet naar waardering, door de rangschikking van 7 af te trekken. Op deze manier was het eenvoudiger de waardering te zien in grafieken, omdat de hoogst gerangschikte zinnen anders de laagste waarde krijgen. SurveyMonkey lijkt deze omzetting standaard toe te passen aangezien de zinnen die het meest de rangschikking 1 kregen, in de grafieken de hoogste waarde hebben.

3.7.2. Exporteren resultaten

Omdat voor deze scriptie een SurveyMonkey account is gemaakt van het type Extra, was het niet mogelijk om de gegevens verder te analyseren behalve door middel van de eerder beschreven grafieken en tabellen. Om meer descriptieve statistieken uit de resultaten te krijgen zijn de resultaten geëxporteerd in Excelformaat zodat de gegevens in Microsoft Excel en IBM SPSS 23 geopend konden worden. Op deze manier konden gegevens als het aantal respondenten uit een bepaalde provincie, gemiddelde leeftijd en woonduur verder worden geanalyseerd.

3.7.3. Distributie combinaties rangschikkingen

Om inzicht te krijgen in de mate van consensus over de rangschikkingstaken zijn de antwoorden van rangschikkingsopdracht 1 en 2 in Excel omgezet naar een numerieke code die laat zien welke rangschikking de respondenten aan de zinnen in de twee opdrachten op basis van aanvaardbaarheid hebben gegeven. Vervolgens heb ik deze gegevens in SPSS geïmporteerd om de distributie in een tabel weer te geven. Hiermee kan eenvoudig een beeld verkregen worden over de mate van consensus en welke combinaties van rangschikkingen het meest voorkomen. In de survey zijn de zinnen in willekeurige volgorde aangeboden om te voorkomen dat de volgorde van aanbieden invloed had op de rangschikking. De eerste opdracht bestond uit zes zinnen die allemaal het IPP effect vertonen. De tweede opdracht bevatte twee zinnen zonder het IPP effect. Hieronder is schematisch te zien wat de code inhoudt.

Tabel 1. Uitleg numerieke code

Opdracht 1 (uitsluitend IPP)						
Volgorde	1-2-3	1-3-2	2-1-3	2-3-1	3-1-2	3-2-1
Rangschikking	1	2	3	4	5	6

Opdracht 2 (3-1-2 en 3-2-1 zonder IPP)						
Volgorde	1-2-3	1-3-2	2-1-3	2-3-1	3-1-2	3-2-1
Rangschikking	1	2	3	4	5	6

Voor beide opdrachten is de numerieke code dus 123456. Voor beide opdrachten gecombineerd wordt de code 123456123456.

4. Resultaten van de survey

4.1. Respondenten

Bij het sluiten van de survey op maandag 26 juni hadden in totaal 348 respondenten opdracht 1 ingevuld, 287 respondenten opdracht 1 en 2 en 281 respondenten alle vragen (inclusief de demografische vragen) ingevuld. In de onderstaande tabel is de leeftijd van de respondenten en provincie waarin de respondenten op het moment van invullen woonden te zien.

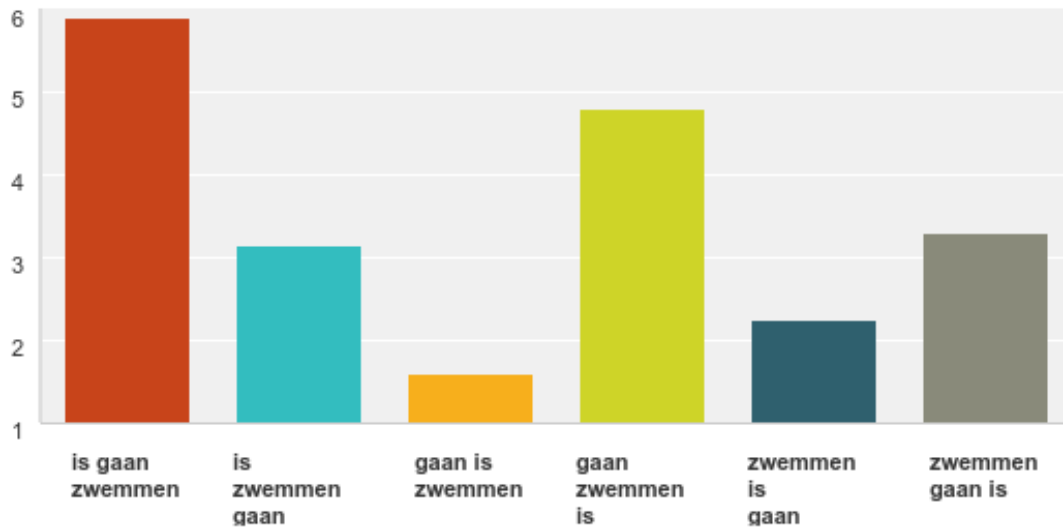
Tabel 2. Statistieken complete surveys

Provincie	N =	Gem. leeftijd
Utrecht	73	36,45
Noord-Holland	58	39,14
Zuid-Holland	38	35,71
Noord-Brabant	37	40,97
Gelderland	31	39,90
Overijssel	14	40,00
Buitenland	8	40,13
Flevoland	5	52,80
Friesland	5	48,60
Limburg	5	39,00
Groningen	4	39,46
Zeeland	2	26,00
Drenthe	1	62
Totaal	281	38,85

4.2. Resultaten opdracht 1

In opdracht 1 van de survey werden de volgende zinnen in willekeurige volgorde aangeboden. De tekst bij de opdracht was: "Rangschik de volgende zinnen op basis van aanvaardbaarheid (1=het best | 6=het slechtst). Elke zin moet dus een uniek nummer krijgen." 348 respondenten hebben deze opdracht voltooid en hieronder zijn de resultaten te zien. Op de y-as vinden we de gemiddelde aanvaardbaarheid, die overeenkomt met (7 - rangschikking).

Figuur 3. Resultaten opdracht 1 (n = 348)

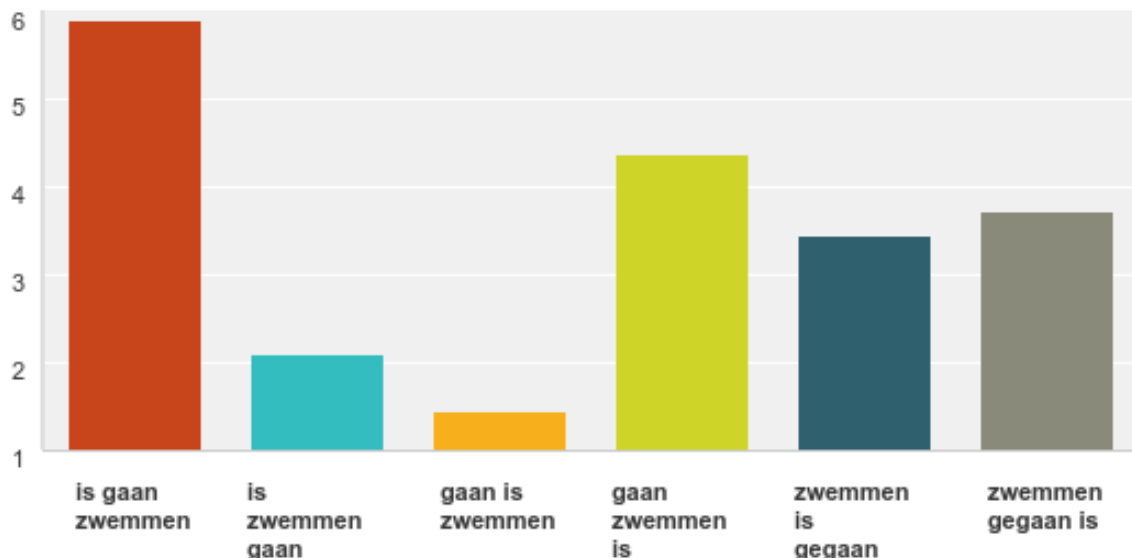

Wat direct opvalt is dat de zin met 1-2-3 volgorde de hoogste aanvaardbaarheid krijgt (332 van de 348 respondenten (95,4%) rangschikte deze zin op nummer 1), gevolgd door de 2-3-1 volgorde (293 van de 348 respondenten (84,2%) gaf deze zin de rangschikking 2). De 2-1-3 volgorde, die als een van de twee 'onmogelijk' volgordes werd beoordeeld in, krijgt de laagste aanvaardbaarheid. De andere onmogelijke volgorde 3-1-2 komt op de vijfde plaats met een gemiddelde aanvaardbaarheid van 2,24. Het verschil in waardering tussen de nummers drie en vier(1-3-2 en 3-2-1), bleek niet statistisch significant. De andere, in rangschikking opeenvolgende paren, verschilden wél significant. Tot zover komen de resultaten overeen met de verwachtingen en de theoretische verklaringen van Barbiers (2005).

4.3. Resultaten opdracht 2

In deze rangschikkingstaak moesten de respondenten wederom zes zinnen die in willekeurige volgorde werden aangeboden rangschikken op basis van aanvaardbaarheid. Op de y-as zien we opnieuw de gemiddelde aanvaardbaarheid.

Figuur 4. Resultaten opdracht 2 (n=287)

We zien weer dat de zinnen met 1-2-3 en 2-3-1 volgorde op respectievelijk plaats 1 en 2 komen. Ook wordt de zin met de clustervolgorde 2-1-3 als minst aanvaardbaar beoordeeld. Wat echter opvalt is dat de zinnen zonder het IPP effect (3-1-2 en 3-2-1) een hogere aanvaardbaarheidsscore krijgen dan in opdracht 1. Vooral de zin met 3-1-2 volgorde stijgt sterk in aanvaardbaarheid ten opzichte van opdracht 1. Dit is opvallend omdat deze volgorde als onmogelijk werd beschouwd in de theoretische benadering van Barbiers. Bij deze benadering werd echter alleen de IPP variant besproken. Bij deze opdracht bleek het verschil tussen alle, in rangschikking opeenvolgende paren, significant.

4.4. Distributie van de rangschikkingscombinaties per respondent

Om een beeld te krijgen van de mate van uniformiteit in het rangschikkingsgedrag in opdracht 1 kunnen we in onderstaande tabel bekijken welk percentage van de respondenten voor een bepaalde combinatie van rangschikkingen heeft gekozen. Alleen rangschikkingscombinaties die door 10 of meer van de respondenten zijn gekozen zijn vermeld.

Tabel 3. Frequente rangschikkingscombinaties bij opdracht 1 (n=348)

Combinatie	Aantal respondenten	Percentage
146253	94	27,0
136254	37	10,6
156243	29	8,3
145263	24	6,9
135264	19	5,5
136245	16	4,6
135246	11	3,2

Uit deze tabel blijkt dat meer dan een kwart van alle respondenten heeft gekozen voor de rangschikkingscombinatie 146253 wat duidt op een hoge mate van consensus. Deze rangschikkingscombinatie komt overeen met de gemiddelde waardering per clustervolgorde die we in figuur 3 hebben gezien. Om deze resultaten te vergelijken met opdracht 2 kijken we naar de rangschikkingscombinaties die daar vaak voorkwamen. Ook hierbij zijn combinaties met een frequentie van minder dan 10 respondenten weggelaten.

Tabel 4. Frequente rangschikkingscombinaties bij opdracht 2 (n=287)

Combinatie	Aantal respondenten	Percentage
156243	72	20,7
156234	41	11,8
165243	19	5,5
156423	17	4,9
156432	16	4,6
156342	11	3,2
165234	10	2,9

We zien dat bij deze opdracht de mate van consensus lager is. De combinatie met het hoogste percentage is hier 156242. Meer dan een vijfde van de respondenten koos voor deze combinatie. Uit deze tabel kunnen we opmaken dat de 1-2-3 volgorde wederom het best wordt gewaardeerd. Opvallend is dat de zin met de 3-2-1 volgorde hier op de tweede plaats komt in plaats van de 2-3-1 volgorde die in figuur 3 gemiddeld op de tweede plaats komt wat betreft aanvaardbaarheid.

Tot slot bekijken we de meest gekozen rangschikkingscombinaties van beide opdrachten. Het is hier duidelijk dat de consensus minder groot is, maar wat wel opvalt is dat we in deze tabel kunnen zien dat 13,9 % van de respondenten voor opdracht 1 de combinatie 146253 koos en voor opdracht 2 de volgordes 1-2-3, 3-1-2, 3-2-1 en 1-3-2 op basis van aanvaardbaarheid respectievelijk de plaatsen 1, 2, 3 en 4 gaven.

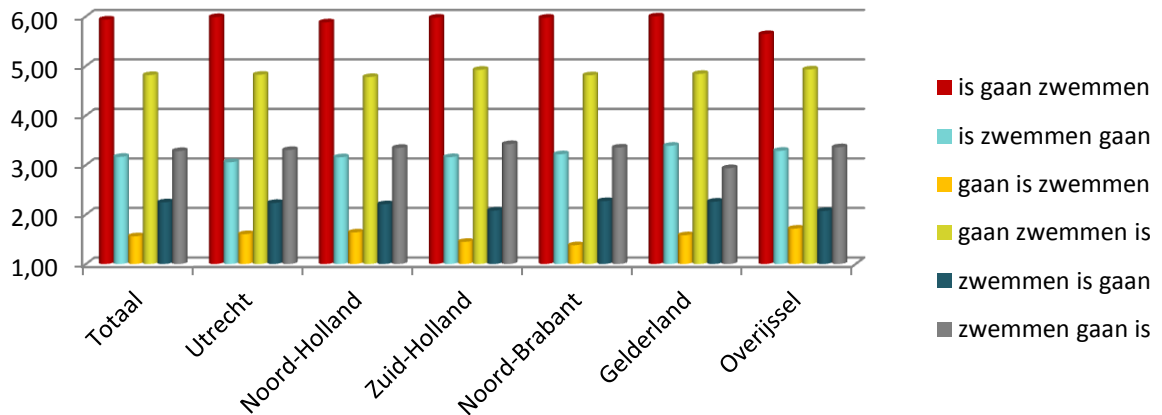
Tabel 5. Frequente rangschikkingscombinaties bij opdracht 1 en 2 (n=287)

Combinatie	Aantal respondenten	Percentage
146253156243	29	10,1
146253156234	11	3,8

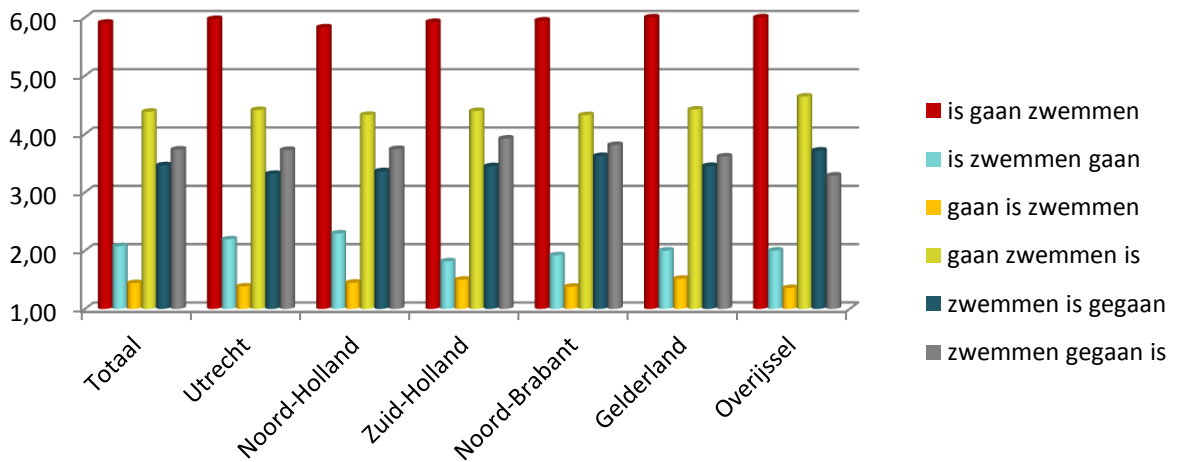
4.5. Gemiddelde waardering per provincie

Zoals in het onderzoek van Hendriks (2017) wordt beschreven is er geen verband gevonden tussen de regio waarin de respondenten woonden en hun oordeel over de aanvaardbaarheid van de diverse clustervolgordes. Om een beeld te krijgen van de gemiddelde waardering per opdracht per provincie zijn figuren 5 en 6 hieronder afgebeeld. Er is voor gekozen om alleen de provincies met 14 of meer respondenten weer te geven.

Figuur 5. Gemiddelde waardering per provincie bij opdracht 1. (n > 13)

Figuur 6. Gemiddelde waardering per provincie bij opdracht 2. (n > 13)

De bovenstaande figuren lijken te bevestigen wat Hendriks (2017) al concludeerde in haar onderzoek naar het clustertype $MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}$. Er lijkt geen groot verschil te zijn in hoe de respondenten per gebied de verschillende clustervolgordes rangschikken. In alle provincies wordt de 1-2-3 volgorde als meest aanvaardbaar gerangschikt, gevolgd door de 2-3-1 volgorde. Dit zien we in zowel opdracht 1 als opdracht 2. Als we kijken naar de als minst aanvaardbaar gerangschikte clustervolgordes in opdracht 1, zien we dat in elke provincie de 2-1-3 gemiddeld als minst aanvaardbaar wordt gerangschikt gevolgd door de 3-1-2 volgorde op de voorlaatste plaats. In opdracht 2 wordt de volgorde 2-1-3 eveneens in elke provincie gemiddeld als minst aanvaardbaar gerangschikt. In alle vermelde provincies behalve Overijssel komt de 3-2-1

volgorde gemiddeld op de derde plaats en de 3-1-2 volgorde op de vierde plaats. In Overijssel is staan deze volgordes respectievelijk op plaats 4 en 3.

4.6. Interpretatie van de resultaten

4.6.1. Vergelijking met resultaten van Hendriks (2017)

Als we, zoals in het onderzoek van Hendriks (2017) wordt beschreven, aannemen dat de respondenten zich in deze rangschikkingstaken bewust zijn van de mogelijke en onmogelijke clustervolgordes, zijn er vanuit het taalsysteem restricties op de variatie. Hierdoor worden de volgordes die de respondenten zelf gebruiken het best beoordeeld, gevolgd door de volgordes die niet door het taalsysteem uitgesloten worden. Als laagst worden de volgordes beoordeeld die af te leiden zijn door datzelfde systeem (Hendriks 2017:p.3). Omdat we in deze scriptie een ander type cluster onderzoeken, zijn het niet dezelfde volgordes die worden uitgesloten. Ook komt er niet naar voren welke zinnen worden gebruikt door de respondenten, alleen hoe ze de zinnen beoordelen. Het is niet geheel duidelijk in het artikel van Hendriks hoe in het onderzoek is vastgesteld welke zinnen door de respondenten zelf werden gebruikt.

4.6.2. Vergelijking met Barbiers (2005)

In opdracht 1 zien we duidelijk, zoals verwacht op basis van de theoretische benadering van Barbiers (2005), dat de voorspelde onmogelijke clustervolgordes het laagst worden gerangschikt. In opdracht 2 is dit echter een ander verhaal omdat de clusters die geen IPP effect vertonen, hier aanzienlijk hoger worden gewaardeerd (ten opzichte van opdracht 1 krijgt de 3-1-2 volgorde gemiddeld 1,22 meer waardering en de 3-2-1 volgorde 0,45). De gemiddelde waarderingen van de 1-3-2 en 2-3-1 volgorde dalen in opdracht 2 respectievelijk met 1,09 en 0,43 ten opzichte van de waarderingen in opdracht 1.

4.6.3. Vergelijking met SAND deel II (2010)

Bij opdracht 1 kunnen we observeren dat de volgordes die bijna niet voorkomen in kaart 18a ook als laagst worden gerangschikt in deze scriptie. Dit was eveneens volgens verwachting. Helaas is op deze kaart wel te zien waar de volgordes 3-2-1 en 3-1-2 voorkomen, maar niet welke volgorde waar voorkomt met of zonder het IPP effect. Om deze reden kunnen we de resultaten van deze scriptie moeilijk vergelijken. Een andere reden ligt in het feit dat de resultaten van deze scriptie slechts zijn gekoppeld aan de provincie waarin de respondent op het moment van invullen woonde, wat geen gedetailleerd inzicht over de locatie van de respondent geeft.

5. Slot

5.1. Conclusie

Uit deze scriptie blijkt dat de volgordevariatie bij het driedelige werkwoordcluster van het type $AUX_{fin}\text{-}ASP_{ipp}\text{-}V_{inf}$ bij moedertaalsprekers van het Nederlands beperkt wordt door de inherente eigenschappen van het taalsysteem, zoals beargumenteerd in Hendriks (2017) en Barbiers (2005). Ook in deze scriptie leek de regio (in dit geval provincie) niet van invloed op de voorkeur voor een bepaalde clustervolgorde. Er is een hoge mate van uniformiteit waar te nemen in de rangschikking in de twee verschillende opdrachten.

In de rangschikkingstaak met uitsluitend clusters die het IPP vertonen (opdracht 1) worden de volgordes 2-1-3 en 3-1-2 als laagst gerangschikt. Dit zijn de volgordes die bijna niet voorkomen in SAND deel II, kaart 18a. Daarnaast zien we dat de volgordes die op kaart 18a van SAND deel II het meest voorkomen (1-2-3 en 2-3-1) ook als hoogst worden gerangschikt. De andere twee volgordes (3-2-1 en 2-3-1) komen op de respectievelijk derde en vierde plaats met een waarderingscore van 3,31 en 3,14. De clustervolgordes die beginnen met het hiërarchisch laagste werkwoord *zwemmen* (3-1-2 en 3-2-1) worden in de rangschikkingstaak waarin V2 geen IPP vertoont (opdracht 2), beduidend hoger gerangschikt dan in opdracht 1. Het ontbreken van het IPP effect lijkt een restrictie van het taalsysteem op te heffen.

De bevindingen van deze scriptie bevestigen dat onbewuste taalkennis invloed op de beoordeling van verschillende werkwoordclusters heeft, dat de voorkeuren voor verschillende clustervolgordes onder moedertaalsprekers afhankelijk zijn van het specifieke clustertype, dat de woonregio van respondenten (en daarmee de aangenomen bekendheid met in de regio voorkomende dialecten) geen invloed lijkt te hebben op de voorkeur voor een bepaalde volgorde en tot slot dat werkwoordcluster van het type $AUX_{fin}\text{-}ASP_{ipp}\text{-}V_{inf}$ beduidend anders wordt beoordeeld dan werkwoordcluster van het type $AUX_{fin}\text{-}ASP_{par}\text{-}V_{inf}$.

5.2. Discussie

5.2.1. Reikwijdte van de observaties

De bovengenoemde observaties hebben mogelijk een beperkte reikwijdte, omdat de steekproef, anders dan in het SAND-project, niet evenredig over het Nederlands taalgebied verspreid was en weerspiegelt voornamelijk het netwerk van de onderzoeker. Dit was vanwege de beperkte tijd en hulpbronnen niet geheel ondenkbaar. Het uitgangspunt was echter dat de regio geen invloed had op de beoordelingen van de verschillende clustervolgordes. Gebaseerd op de figuren 3 en 4 lijkt dit inderdaad het geval te zijn. Ondanks deze beperkingen bevestigt het onderzoek wel grotendeels de vermoedens die in de inleiding zijn geuit.

5.2.2. Evaluatie methode

Een groot voordeel van de gebruikte methode was de mogelijkheid om in relatief korte tijd en met weinig financiële en personele hulpbronnen meer dan honderd volledig ingevulde

surveys te verzamelen. Dit is met 281 respondenten, die de survey op alle punten hebben ingevuld, ruim overschreden.

De keuze voor een rangschikkingstaak had twee kanten. Een positief aspect hiervan is dat wordt voorkomen dat twee of meer zinnen de zelfde waardering krijgen, waardoor er met meer detail naar de waardering van verschillende clustervolgorde gekeken kon worden. Een aantal respondenten leek hier echter moeite mee te hebben. Dit uitte zich in reacties waarin respondenten aangaven dat ze maar een beperkt aantal zinnen konden rangschikken, maar ook dat het onmogelijk was om volgorde die ze niet als acceptabel beschouwden een verschillende waardering te geven. Het gevaar hierbij is dat veel respondenten de voor hen niet acceptabel clustervolgorde willekeurig hebben gerangschikt. Voor sommige respondenten was het mogelijk niet duidelijk dat rangschikken inhoudt dat elke aangeboden zin een unieke cijfer moest krijgen. Om dit te ondervangen is de tekst "Elke zin moet dus een uniek nummer krijgen" toegevoegd aan de opdrachten 1 en 2.

In een volgend onderzoek is het belangrijk om meer tijd voor de testperiode van de survey te reserveren. Op deze manier zal het percentage compleet ingevulde surveys toenemen omdat een aantal problemen bij het invullen op deze manier wordt ondervangen. De problemen die zich voordeden waren de volgende:

- de invoer bij de demografische vragen (woonduur in de huidige provincie en leeftijd) voldeed bij sommige respondenten niet aan het vereiste formaat waardoor ze niet verder konden in de survey. Hierdoor was het aantal afvallers na opdracht 1 en 2 relatief groot. Om de ingevulde informatie makkelijk te kunnen analyseren is gekozen voor een formaat dat alleen hele getallen accepteert. Op deze manier wordt het een ordinale variabele in plaats van een nominale. Als oplossing voor dit probleem is de restrictie op het formaat opgeheven waardoor de waarden die niet alleen uit hele getallen bestonden (zoals *8 jaar* en *mijn hele leven*) achteraf handmatig aangepast moesten worden door de onderzoeker.
- om tijd te besparen bij het verwerken van de geografische meta-informatie zou in een volgende onderzoek beter met een meerkeuzevraag gewerkt kunnen worden waarbij respondenten kunnen kiezen uit de twaalf Nederlandse provincies en een categorie 'anders' of buitenland. Een andere optie is het invoeren van de cijfers van de postcode van de woonplaats van de respondenten. Dit heeft echter het nadeel dat de postcodes mogelijk moeilijk te verbinden zijn aan de geografische locatie en dat het veel tijd kost. Ideaal zou het invoeren van coördinaten zijn, maar dit levert mogelijk andere technische problemen op. In deze scriptie was het nodig om de woonplaatsen handmatig te controleren en aan te passen. Niet alleen geeft dit risico op fouten in de resultaten, het kost vooral veel tijd die in andere aspecten van het onderzoek geïnvesteerd hadden kunnen worden.
- Hoewel de verschillende zinnen binnen opdracht 1 en 2 willekeurig zijn aangeboden om te voorkomen dat de volgorde van aanbieden invloed op de rangschikking had, werden opdracht 1 en 2 elke keer in dezelfde volgorde aangeboden. Dit verklaart waarschijnlijk waarom opdracht 1 348 respondenten had en opdracht 2 287 respondenten. Het is niet uit te sluiten dat sommige respondenten dachten dat de survey 'defect' was omdat ze bij

de tweede opdracht op het eerste gezicht dezelfde zinnen zagen. Opdracht 2 verschilde namelijk slechts in twee woorden van opdracht 1.

5.2.3. Mogelijke toekomstige varianten op deze scriptie

Los van de in paragraaf 3.2.2. voorgestelde verbeteringen voor deze scriptie, rijzen er verschillende aanvullende onderzoeksvragen die in dit onderzoek ontbreken.

Allereerst zou er een beeld verkregen kunnen worden over de invloed van leeftijd van de respondent op de rangschikking van de in dit onderzoek geteste werkwoordclusters. Dit zou inzicht kunnen geven in diachrone factoren op de beoordeling van verschillende volgordes van een specifiek clustertype. In deze scriptie is dit vanwege de beperkte tijd en afbakening van het onderwerp niet onderzocht. Hetzelfde onderzoek over tien jaar uitvoeren zou de inzichten hierover ook kunnen vergroten.

In deze scriptie werd de volgordevariatie in het drieledige werkwoordcluster van het type $AUX_{fin}-ASP_{ipp/par}-V_{inf}$ onderzocht, in het onderzoek van Hendriks (2017) het type $MOD_{fin}-AUX_{inf}-V_{par}$. Daarnaast zou dit onderzoek herhaald kunnen worden voor het type $MOD_{fin}-MOD_{inf}-V_{inf}$ zoals in voorbeeldzin (4-c) in paragraaf 1.3.4.

Tot slot zouden uitgebreide geavanceerde statistische tests een gedetailleerder beeld van de resultaten en de bijbehorende significantie geven. Correlaties tussen de geteste variabelen en patronen in individuele reacties zouden hiermee preciezer aangetoond kunnen worden.

6. Literatuurlijst

- Barbiers, S. (2005). Word order variation in three-verb clusters and the division of labour between generative linguistics and sociolinguistics. In Cornips, L. M., & Corrigan, K. P. (Eds.). (2005). *Syntax and variation: Reconciling the biological and the social* (pp. 232-262). Amsterdam: John Benjamins Publishing. Beschikbaar op http://portal.uni-freiburg.de/angl/seminar/abteilungen/sprachwissenschaft/ls_kortmann/Courses/Kortmann/DandT/cornips_corrigan_2005_syntax_and_variation.pdf
- Barbiers, S., Auwera, J. V. D., Bennis, H., Boef, E., Vogelaer, G. D., & Ham, M. V. D. (2010). *Syntactische atlas van de Nederlandse dialecten: Deel II - Kaarten*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Beschikbaar op <http://www.oapen.org/download?type=document&docid=341458>
- Barbiers, S., Auwera, J. V. D., Bennis, H., Boef, E., Vogelaer, G. D., & Ham, M. V. D. (2010). *Syntactische Atlas of Dutch Dialects - Commentary - Volume II*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Beschikbaar op <http://www.oapen.org/download?type=document&docid=341458>
- Broekhuis, H., & Corver, N. (2015). *Syntax of Dutch: Verb and Verb Phrases. Volume 2*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Beschikbaar op <http://www.oapen.org/download?type=document&docid=555749>
- Hendriks, L. (2017). *Hoe iedereen weet dat deze zin ongrammaticaal zijn zal moeten*. Wordt later dit jaar gepubliceerd in [Vaktaal](#).
- Wurmbrand, S. (2006). Verb clusters, verb raising, and restructuring. In M. Everaert, H. van Riemsdijk (eds.) *The Blackwell Companion to Syntax*, 5 (pp. 229-343). Hoboken, NJ: Wiley. Beschikbaar op <http://ling.auf.net/lingbuzz/002433/current.pdf>

7. Bijlagen

7.1. Dataverzameling

De survey werd op twee momenten geplaatst op de volgende locaties.

Survey geplaatst op maandag 19 juni op:

Omschrijving	Adres
Facebookpagina Alumni Universiteit Utrecht	https://www.facebook.com/AlumniUniversiteitUtrecht/
Facebookpagina Studievereniging Babel	https://www.facebook.com/groups/svbabel/
Facebookpagina docenten NT2	https://www.facebook.com/groups/893183037369033/
Facebookpagina docenten Koentact	https://www.facebook.com/groups/671877252872411/
Facebookpagina Jan Hop	https://www.facebook.com/jan.hop
Facebookpagina Excellanguages	https://www.facebook.com/excellanguages/
Facebookpagina União dos Países Baixos	https://www.facebook.com/groups/320629778035364/
Facebookpagina 4 ^e jaars Taalwetenschap Utrecht 2012	https://www.facebook.com/groups/257341427631177/
Facebookpagina Uva Talen	https://www.facebook.com/groups/302342043226400/
Facebookpagina Lavus - Latijns-Amerika Vereniging voor Utrechtse Studenten	https://www.facebook.com/groups/177931795046/
Facebookpagina Amizade - Studievereniging Portugese Taal en Cultuur	https://www.facebook.com/groups/231234666766/
Whatsappvriendengroep	n.v.t

Survey geplaatst op donderdag 22 juni op:

Omschrijving	Adres
Facebookpagina docenten Nederlands	https://www.facebook.com/groups/leraarnederlands/
Eigen facebookpagina	https://www.facebook.com/jan.hop
Facebookpagina UvA Taalwetenschap	https://www.facebook.com/groups/848066095214061/

7.2. Tekst uitnodiging

Onderstaande tekst is gebruikt bij de uitnodiging voor de survey.

“Voor mijn bacheloreindwerkstuk taalwetenschap aan de Universiteit Utrecht wil ik jullie vragen een korte vragenlijst in te vullen. Dit duurt maximaal vijf minuten. Alleen moedertaalsprekers van het Nederlands komen in aanmerking. Voor vragen en opmerkingen wil ik jullie vragen deze in de vragenlijst te zetten of te sturen naar j.hop@students.uu.nl Dit om te voorkomen dat de resultaten worden beïnvloed. Het delen van deze vragenlijst wordt ook gewaardeerd! Alvast bedankt!

<https://nl.surveymonkey.com/r/7TBV75S>”

7.3. Inhoud Survey

p.1

Scriptieonderzoek bachelor taalwetenschap Jan Hop

Omschrijving onderzoek

Voor mijn bacheloreindwerkstuk taalwetenschap aan de Universiteit Utrecht wil ik u vragen deze korte vragenlijst in te vullen. Dat kost maximaal vijf minuten. Dit onderzoek is alleen voor mensen van wie Nederlands de eerste taal is. Bij voorbaat hartelijk dank voor het invullen. Mocht u nog vragen, opmerkingen of andere reacties hebben, dan is daar ruimte voor op de laatste pagina of stuur een e-mail naar j.hop@students.uu.nl.

Vriendelijke groeten,

Jan Hop
j.hop@students.uu.nl

p.2

Scriptieonderzoek bachelor taalwetenschap Jan Hop

Opdracht 1

* 1. Rangschik de volgende zinnen op basis van aanvaardbaarheid (1=het best | 6=het slechtst). Elke zin moet dus een uniek nummer krijgen.

<input type="text"/>	Ik weet dat hij is gaan zwemmen.
<input type="text"/>	Ik weet dat hij is zwemmen gaan.
<input type="text"/>	Ik weet dat hij gaan is zwemmen.
<input type="text"/>	Ik weet dat hij gaan zwemmen is.
<input type="text"/>	Ik weet dat hij zwemmen is gaan.
<input type="text"/>	Ik weet dat hij zwemmen gaan is.

p.3

Scriptieonderzoek bachelor taalwetenschap Jan Hop

Opdracht 2

* 2. Rangschik de volgende zinnen op basis van aanvaardbaarheid (1=het best | 6=het slechtst). Elke zin moet dus een uniek nummer krijgen.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	Ik weet dat hij is gaan zwemmen.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	Ik weet dat hij is zwemmen gaan.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	Ik weet dat hij gaan is zwemmen.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	Ik weet dat hij gaan zwemmen is.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	Ik weet dat hij zwemmen is gegaan.
<input type="text"/>	<input type="text"/>	Ik weet dat hij zwemmen gegaan is.

p.4

Scriptieonderzoek bachelor taalwetenschap Jan Hop

Persoonlijke informatie

* 3. In welke provincie en plaats woont u momenteel?

* 4. Hoe lang heeft u in deze woonplaats gewoond? (in hele jaren afronden)

* 5. Wat is uw leeftijd?

p.5

Scriptieonderzoek bachelor taalwetenschap Jan Hop

Ruimte voor opmerkingen

Mocht u opmerkingen of vragen hebben bij de vragen of over het onderzoek in het algemeen, dan kunt u dat hier invullen.

6. Heeft u nog opmerkingen of vragen?

7.4. Instellingen survey

multiple responses:	off
response editing:	on, until survey complete
anonymous responses:	off
instant results:	off
SSL encryption:	on
cutoff date and time:	off
response limits:	off
IP restrictons:	off
password protection:	off

7.5. Distributietabel en statistieken opdracht 1

Rangschikking	1	2	3	4	5	6	Totaal	Score*
is gaan zwemmen	95,40% 332	3,16% 11	0,57% 2	0,00% 0	0,00% 0	0,86% 3	348	5,91
is zwemmen gaan	0,86% 3	4,31% 15	29,31% 102	43,68% 152	16,67% 58	5,17% 18	348	3,14
gaan is zwemmen	0,57% 2	1,15% 4	3,45% 12	10,06% 35	20,69% 72	64,08% 223	348	1,59
gaan zwemmen is	3,16% 11	84,20% 293	6,90% 24	2,87% 10	1,72% 6	1,15% 4	348	4,81
zwemmen is gaan	0,00% 0	2,30% 8	8,91% 31	20,98% 73	46,55% 162	21,26% 74	348	2,24
zwemmen gaan is	0,00% 0	4,89% 17	50,86% 177	22,41% 78	14,37% 50	7,47% 26	348	3,31

* = aanvaardbaarheid

Report

	IPP 1-2-3	IPP 1-3-2	IPP 2-1-3	IPP 2-3-1	IPP 3-1-2	IPP 3-2-1
Mean (rangschikking)	1,09	3,86	5,41	2,19	4,76	3,69
N	348	348	348	348	348	348
Std. Deviation	,513	,949	,952	,720	,964	1,025
Minimum	1	1	1	1	2	2
Maximum	6	6	6	6	6	6
Variance	,263	,901	,906	,519	,929	1,051

7.6. Distributietabel en statistieken opdracht 2

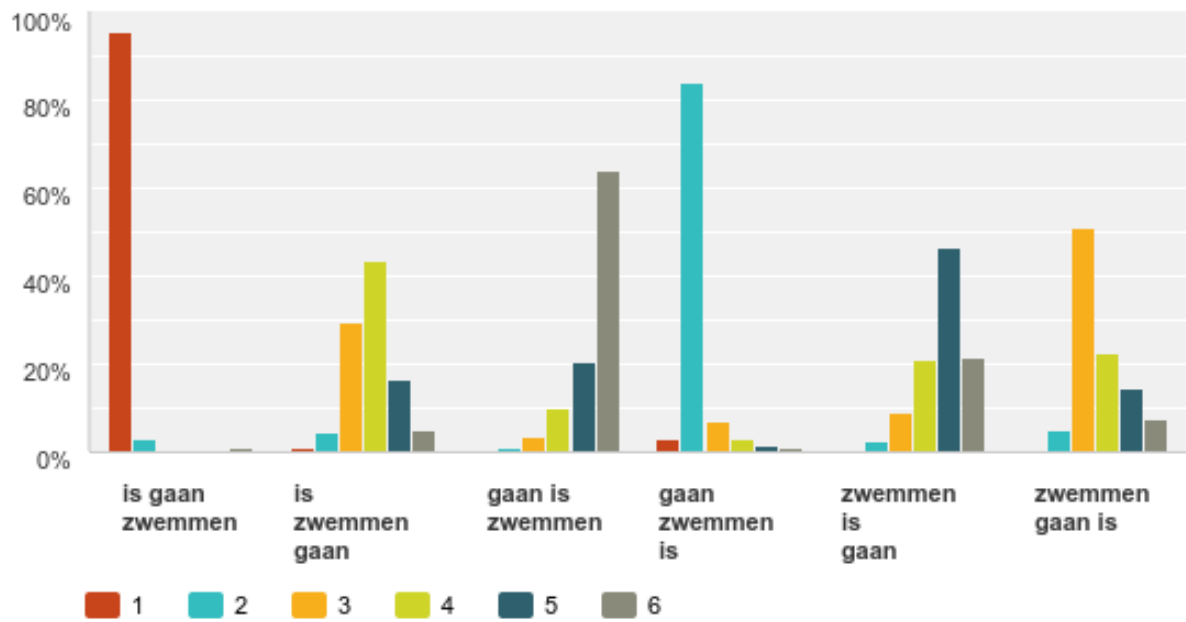
Rangschikking	1	2	3	4	5	6	Totaal	Score*
is gaan zwemmen	96,17% 276	1,74% 5	0,70% 2	0,35% 1	0,00% 0	1,05% 3	287	5,91
is zwemmen gaan	0,35% 1	2,09% 6	6,27% 18	9,76% 28	61,67% 177	19,86% 57	287	2,10
gaan is zwemmen	1,39% 4	0,00% 0	1,74% 5	5,57% 16	20,91% 60	70,38% 202	287	1,44
gaan zwemmen is	1,05% 3	64,81% 186	12,20% 35	16,72% 48	3,48% 10	1,74% 5	287	4,38
zwemmen is gegaan	0,70% 2	15,33% 44	30,31% 87	40,07% 115	8,36% 24	5,23% 15	287	3,44
zwemmen gegaan is	0,35% 1	16,03% 46	48,78% 140	27,53% 79	5,57% 16	1,74% 5	287	3,73

*= aanvaardbaarheid

Report

	NIPP 1-2-3	NIPP 1-3-2	NIPP 2-1-3	NIPP 2-3-1	NIPP 3-1-2	NIPP 3-2-1
Mean (rangschikking)	1,09	4,90	5,56	2,62	3,56	3,27
N	287	287	287	287	287	287
Std. Deviation	,575	,885	,863	1,006	1,039	,871
Minimum	1	1	1	1	1	1
Maximum	6	6	6	6	6	6
Variance	,330	,783	,744	1,013	1,080	,758

7.7. Distributiegrafiek opdracht 1

7.8. Distributiegrafiek opdracht 2

